

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-019-и
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Мирзозода Шаҳриёр Мунаввар дар мавзуи «Танзими ҳуқуқӣ-конститутсионӣ ва амалишавии ҳуқуқи шахс ба меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи илмию номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.02 – Ҳуқуқи конститутсионӣ; ҳуқуқи муурофияи судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқии ҳокимияти маҳаллӣ пешниҳод шудааст

Мавзуи рисолаи илмии Мирзозода Ш.М. ба яке аз ҳуқуқҳои муҳимми конститутсионии инсон ва шаҳрванд – ҳуқуқ ба меҳнат ва пажӯҳиши танзими ҳуқуқӣ-конститутсионӣ ва амалишавии он бахшида шудааст. Он муҳимтарин ҷанбаҳои ҳуқуқ ба меҳнатро аз нигоҳи ҳуқуқи конститутсионӣ ва механизми амалишавии онро дар бар гирифта, дар таҳким ва рушди падидаи мазкур мусоидат хоҳад намуд.

Масъалаҳои танзим ва татбиқи ҳуқуқ ба меҳнат яке аз мушкилотҳои мубрами ҳуқуқи конститутсионӣ, дар аксари давлатҳои ҷаҳон, аз ҷумла дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ба ҳисоб меравад. Фаъолияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳалли масъалаҳои таъмини шуғли аҳоли, фароҳам овардани фазои самараноки сармоягузорӣ ва ба ин васила баланд бардоштани некӯаҳволии мардум нигаронида шудааст. Дар ин самт мавқеи хосаро фаъолияти илмӣ ишғол менамояд, ки дар доираи он таҳқиқотҳои гуногуни илмӣ гузаронида шуда, барои беҳтар намудани раванди танзим ва амалӣ гардондани ҳуқуқ ба меҳнат пешниҳодҳои заруриро пешниҳод менамояд. Дар баробари ин бояд таъкид кард, ки мутаассифона дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ ба таври кофӣ ба масъалаҳои танзими ҳуқуқӣ ва амалишавии ҳуқуқ ба меҳнат эътибор дода нашудааст. Аз ин лиҳоз, пажӯҳиши масъалаи ҳуқуқ ба меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавзуи мубрами ҳуқуқи конститутсионӣ мебошад. Вобаста ба ин таҳқиқоти

диссертациони Мирзозода Шаҳриёр Мунавар дар мавзуи «Танзими ҳуқуқӣ-конститутсионӣ ва амалишавии ҳуқуқи шахс ба меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», саривақтӣ буда, масоили ҳуқуқ ба меҳнат ва механизми амалишавии онро равшан ва возеҳ менамояд.

Дар рисола. унвончӯ танзими ҳуқуқии конститутсионии ҳуқуқ ба меҳнатро ба ду намуд – бавосита ва бевосита ҷудо кардааст. Навъи якум маъноӣ дар конститутсия мавҷуд набудани танзими мустақили ин ҳуқуқро ҳамчун ҳуқуқи субъективӣ мустақил дорад (ИМА, Япония). Ин ҳуқуқ ба мазмуни ҳуқуқҳои дигар (масалан, ҳуқуқ ба пешбурди фаъолияти иқтисодӣ) дохил мешавад. Навъи дуюм маъноӣ онро дорад, ки ҳуқуқ ба меҳнат ва унсурҳои асосии он бевосита дар конститутсияи давлат муқаррар шудааст. Ҳамзамон, ин мустақамкунӣ метавонад чаҳор равиш дошта бошад - танзими мусбӣ (ҳуқуқ ба меҳнат), танзими манфӣ (озодии меҳнат), ҳамчун самти арзишӣ (ҳамчун принсипи асосҳои сохти конститутсионӣ) ва ҳамчун уҳдадории конститутсионӣ.

Маврид ба зикр аст, дар Конститутсияи Тоҷикистон таҳкими чунин принципҳо ва меъёрҳои байналмилалӣ дар соҳаи таъмини ҳуқуқ ба меҳнат, аз қабилӣ «озодии меҳнат», «манъи меҳнати маҷбурӣ», «мухайё намудани шароити мусоиди меҳнат» яке аз асосҳои конститутсионии гузариш аз иқтисоди фармондихӣ-маъмурӣ ба иқтисоди бозорӣ гардид. Дар шароити нави хоҷагидорӣ таҳқиқи моҳияти меҳнат, фаъолияти меҳнатӣ ва муқаррароти ба он алоқаманд дар бораи озодии меҳнат ва ҳуқуқ ба меҳнат; таносуби байни категорияҳои «озодии меҳнат» ва «ҳуқуқи меҳнат»; хусусиятҳои хос ва асосии стандартҳои байналмилалӣ меҳнат ва муқаррароти қонунгузори муосири конститутсионӣ; вазъи танзими ҳуқуқи-конститутсионӣ озодии меҳнат ва ҳуқуқи инсон ва шаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, кафолатҳо, маҳдудиятҳо ва ҳифзи татбиқи онҳо, масъалаи мубрам ба ҳисоб меравад.

Бояд қайд намуд, ки унвончӯ дар асоси омӯзиши Конститутсия ва қонунгузори соҳавӣ меҳнат ҳуқуқ ба меҳнатро ҳамчун ҳуқуқи субъективӣ, ҳамчун аз ҷониби давлат таъминшуда, дар асоси озодии баёни

шахс имкони амалӣ намудани фаъолияти меҳнатӣ дар шаклҳои бо қонун муқарраршуда муайян мекунад, ки аз низоми қарорҳои давлатие, ки мувофиқи меъёрҳои ҳуқуқ таъмин карда мешавад, истифода барад.

Ҳуқуқ ба меҳнатро дар фаҳмиши боло тавсиф намуда, бояд қайд кард, ки он ба ифодаи ихтиёрии хоҳиши меҳнат асос ёфтааст. Бо дарназардошти гузаштан ба сиёсати нави давлатӣ-ҳуқуқӣ дар соҳаи меҳнат, фаъолияти меҳнатии шахс аз категорияи «вазифа-уҳдадорӣ» ба категорияи «ҳуқуқ» гузаштааст.

Дар асоси таҳқиқоти гузаронидашуда оид ба муайян кардани таносуби байни категорияҳои «озодии меҳнат» ва «ҳуқуқ ба меҳнат» хулоса менамояд, ки он аз нақш ва дараҷаи иштироки давлат дар ин раванд бармеояд. Тавре ки мо дар боло қайд кардем, категорияи «ҳуқуқ» дорои хусусияти бадастомада, яъне табиати мусбӣ дорад, дар ҳоле ки категорияи «озодӣ» хусусияти табиӣ дорад, яъне аз ҳуди табиати одам бармеояд. Дар ин замина, муносибатҳои меҳнатӣ, ба андешаи мо, аз доираи умумии ҳуқуқи инсон ҷудо мешаванд, бо сабаби он, ки мазмуни онро қарордиҳанда ташкил медиҳанд, ки ҳам ба «ҳуқуқи инсон» ва ҳам «озодии инсон» хосанд. Дар заминаи омӯзиши ҳуқуқ ба меҳнат, хусусияти табиӣ ин муносибатҳо бо саволе вобаста аст, ки шахс метавонад қарор кунад ё накунад, вале дигар ҷиҳатҳои муносибатҳои меҳнатӣ хусусияти мусбӣ доранд ва аз нақши давлат дар танзими ин раванд вобастаанд. Дар асоси ҳама гуфтаҳои боло метавон гуфт, ки ин муносибатҳои ҳуқуқӣ хусусияти маҷмӯӣ доранд, яъне ҳуқуқ ба меҳнат, сарфи назар аз хусусияти табиӣ- ҳуқуқии худ, хусусиятҳои хоси ҳуқуқи позитивӣ дорад. Бинобар ин, ӯ чунин мешуморад, ки категорияҳои «ҳуқуқ ба меҳнат» ва «озодии меҳнат»-ро метавон ҳамчун мафҳумҳои якхела баррасӣ кард, ки ба танзими конституционӣ ва ҳуқуқии муносибатҳои меҳнатӣ нигаронида шудаанд.

Бояд ишора намуд, ки таҳқиқоти диссертатсионии Мирзозода Шаҳриёр Мунаввар аз зумраи нахустин таҳқиқоте маҳсуб мешавад, ки дар он паҳлуҳои конституционӣ-ҳуқуқии ҳуқуқ ба меҳнат ва механизми амалишавии он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди пажӯҳиш қарор дода

шуда, дорой навгонии илмӣ ва натиҷаҳои назаррас мебошад. Дар натиҷаи таҳқиқоти илмӣ як қатор масъалаҳо роҳи ҳалли худро пайдо намудаанд, ки навгонии рисолаи илмиро собит менамоянд, аз ҷумла:

– ҳангоми омӯзиши мавзӯ ҳамаҷониба моҳият ва мазмуни ҳуқуқи конститутиони шахс ба меҳнат дар шароити муносири иқтисодиёти бозоргонӣ, муайян карда шудааст;

– дар натиҷаи таҳқиқоти илмӣ масъалаи таҳкими меъёрҳои асосии байналмилалӣ дар соҳаи таъмини ҳуқуқи шахс ба меҳнат дар Конститутисия ва қонунгузори кишвар ошкор карда шудаанд;

– дар заминаи пажӯҳиши илмӣ масъалаи муайян намудани мавқеи ин ҳуқуқ дар низоми ҳуқуқҳои инсон, кафолатҳои давлатӣ-ҳуқуқӣ, маҳдудиятҳои ҳуқуқӣ ва шаклҳои ҳифзу ҳимоя ҳамчун унсурҳои амалишавии ҳуқуқи шахс ба меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсиф карда мешавад.

Лозим ба зикр аст, ки рисола навис дар таҳқиқоти диссертатсионии худ як зумра тавсияҳои амалии судманд оид ба тақмили санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи соҳаи мазкур пешниҳод намудааст, ки албатта барои амалияи қонунгузори кишвар ва фаъолияти мақомоти ваколатдори давлатии соҳа аз аҳаммият холӣ нест.

Асоси назариявии таҳқиқоти илмиро асарҳои арзишманди олимони ватанӣ ва хориҷӣ дар соҳаи ҳуқуқи конститутионӣ, аз қабили А. Имомов, З. Ализода, С.Ю. Алимов, Б.С. Гадоев, З.Ҷ. Мачидзода, Д.Х. Элназаров, Х.М. Мирзамонзода, Б.А. Сафарзода, И.И. Саидов, М.С. Сулаймонов, Д.С. Раҳмон, С.М. Салоҳидинова, Ш.Х. Камолов, С.А. Авакян, М.В. Баглай, Г.Ю. Вдовин, Г.А. Гаджиев, А.М. Крусс, Н.Г. Мишин, Ф.М. Рудинский, Б.Н. Топорнин, В.А. Туманов, В.Е. Чиркин, Д.Н. Ярошенко ва дигарон ташкил додаанд.

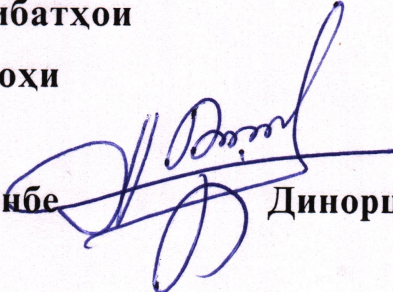
Саҳми шахсии муаллифи рисолаи илмӣ дар таҳқиқот бо якчанд омилҳо муайян карда мешавад: аввалан, натиҷаҳои илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ, аз ҷумла хулосаҳои назариявӣ, муқаррароти асосии ҳимояшаванда ва тавсияҳои амалӣ аз ҷониби муаллиф мустақилона ба даст

оварда шудаанд; дуюм, саҳми шахсии муаллиф дар навғонии илмӣ, ки дар ҳалли масъалаҳои мубрами марбут ба мафҳумҳо ва мазмуни махсуси ҳуқуқ ба меҳнат ва роҳҳои татбиқи он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ифода меёбад.

Бо назардошти нуктаҳои зикргардида, метавон чунин хулоса намуд, ки таҳқиқоти диссертатсионии Мирзозода Шаҳриёр Мунаввар дар мавзӯи «Танзими ҳуқуқӣ-конститутсионӣ ва амалишавии ҳуқуқи шахс ба меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.02 – Ҳуқуқи конститутсионӣ; ҳуқуқи муроғияи судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқии ҳокимияти маҳаллӣ мебошад.

Роҳбари илмӣ:

**доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор,
муовини аввал, муовини директори иҷроия
оид ба илм, инноватсия ва муносибатҳои
байналмилалӣ филиали Донишгоҳи
давлатии Москва ба номи**

М.В. Ломоносов дар шаҳри Душанбе **Диноршоҳ А.М.**

Имзои А.М. Диноршоҳро

тасдиқ менамоям

Сардори шӯъбаи сиёсати кадрӣ ва

корҳои махсус

 Пирназаров С.М.

27.12.2023